

De Zwitser Jean-Paul Jungo presenteert in 'Doué pour la peinture' een vijftal gesprekken uit 2003 met Luc Tuymans. Wie het wil kan, aan de hand van dit boek, de loopbaan van Tuymans nog eens overlopen: van de vroege samenwerking met Frank Demaegd (Zeno X) tot de doorbraak in de Kunsthal van Bern (1993) en de consecratie in het Londense Tate Modern (2004). De meerwaarde van dit document ligt echter niet in reeds bekende feiten. Wat treft is de nauwe relatie die Tuymans onderhoudt met de moderne concurrenten van de schilderkunst: foto en film leiden naar een verstilde opname op het doek.

Het boek van Jungo bevat achteraan de inmiddels indrukwekkende lijst tentoonstellingen van Tuymans in binnen- en buitenland; even verder volgt het overzicht van de literatuur die inmiddels over hem verscheen van 1988 tot nu. Toch is dit boek beslist meer geworden dan een toelichting bij het werk, een retrospectieve analyse of een bundeling gelegenheidsinterviews. Het legt, in de breed lopende productie, een aantal krachtlijnen bloot die voordien met minder nadruk zichtbaar waren. Jungo laat immers zien hoe een aantal vertrouwde ideeën in het recente werk een vernieuwende aanpak kregen.

Een van de reflecties die Tuymans langere tijd bezighield was de 'authentieke vervalsing'. Afbeeldingen zijn voor hem niet de neerslag van een oorspronkelijk gegeven, de blauwdruk van een originele werkelijkheid. Het schilderij is 'afbeelding van een afbeelding'. Er is bij het schilderen geen sprake van valsheid in geschrift, maar wel van valsheid – of 'falen' – in het afbeelden. Dit proces van vervalsing of falen kan de kunstenaar niet ongedaan maken. Hij kan wel, door zijn politieke ideeën, afstand produceren tegenover de fraude en problematiseren wat het beeld laat zien.

Poppenkastachtige pygmeëen verscholen tussen de sierplanten van een Antwerps café, de bevreemdende acteurs tijdens het passiespel in Oberammergau, of de folklore van een Gilles de Binche, die ook na de instortende Twin Towers appelsienen blijft ronddragen...: het zijn figuren die zowel een theatraal verleden als een vals exotisme oproepen. Daardoor ontsnappen ze aan de actualiteit en lijken ze uit een ander tijdperk, met

impact van de snelheid of de traagheid van het beeld in te schatten maar ook hoe een opname zich leent tot de opbouw van een plan, hoe meerdere beelden op elkaar inhaken en hoe ze, door de accentuering van fragmenten, suggereren wat buiten beeld blijft. Kortom, een mooi boek over de achterkeuken van een eigentijds schilder.

Sabine HILLEN

Jean-Paul Jungo, Doué pour la peinture, Genève, Manco, 2006, 103 p., ISBN 2-940159-38-6.

Het werkproces van Tuymans kent, naar eigen zeggen, een introspectieve of thematische ontwikkeling. Die thematiek groeit geleidelijk. Foto's, films en reportages haken op elkaar in, tot de collectie van het materiaal op een punt komt waarbij beelden, als vanzelf, andere beelden genereren. In dit werkproces speelt ook de polaroid een rol. Net als op de schilderdoeken van Tuymans vervaagt hij de kleuren door een andere belichting. De polaroid creëert een overaanbod van licht, toont als in watermerk details, symptomen die even oplichten voor ze verdwijnen. Deze belichting is, zoals de uitvergroting door de zoom, een kans om elementen die normaal onzichtbaar blijven, te onderzoeken en te bevragen. Het vroege werk, 'Der Diagnostische Blik' (1992) experimenteerde reeds met het paradoxale effect van de fotozoom. De uitvergroting levert de littekens en de sporen van het ziektebeeld met precisie aan het oog van de kijker. De grootte, die verondersteld wordt de afstand te verkleinen door de microscopische werking, heeft net het tegenovergestelde effect. Een haast agressieve introductie van de afstand zorgt voor dreiging. De mogelijkheden van fotografie krijgen dus in dit werk niet alleen een illustratieve functie. Het productieproces van de foto beïnvloedt dat van het schilderij en helpt de grenzen van het medium af te tasten.

Tegelijkertijd is de foto 'aanleiding tot' of simpelweg 'voorbereiding van' het schilderij. Zoals fotografie één van de bouwstenen is van het creatief proces, zo is film dat ook. Jungo slaagt erin aan de hand van een aantal raak gestelde vragen de filmische interessesfeer van Tuymans aan het daglicht te brengen: de modernistische antifascistische propaganda in 'Alexander Nevski', de belichting van Fritz Lang en de dreiging van Murnau in 'Nosferatu'. Men weet inmiddels dat de periode 1981-85 een korte halte betekende in de schilderproductie en dat Tuymans zich op diverse kleine filmprojecten stortte. De experimenten met de 8 mm-camera leerden hem niet alleen de

impact van de snelheid of de traagheid van het beeld in te schatten maar ook hoe een opname zich leent tot de opbouw van een plan, hoe meerdere beelden op elkaar inhaken en hoe ze, door de accentuering van fragmenten, suggereren wat buiten beeld blijft. Kortom, een mooi boek over de achterkeuken van een eigentijds schilder.

Sabine HILLEN

Jean-Paul Jungo, Doué pour la peinture, Genève, Manco, 2006, 103 p., ISBN 2-940159-38-6.

OVER KUNST EN ECONOMIE

De organisatie Arteconomy bracht ondernemers en kunstenaars samen voor een reeks ontmoetingen. In het boekje 'Kunstenaars & ondernemers, een nieuwe relatie' brengt Marc Ruyters verslag uit en belicht de complexe, maar boeiende relatie tussen beide polen die vaak botsen, maar ook niet zonder mekaar kunnen.

Op een dag zit Picasso aan een tafeltje in een restaurant. Een vrouw komt naar hem toe en vraagt hem om iets op een servet te tekenen. Picasso doet dat en zegt: 'Voilà, dat is dan 10.000 dollar'. De verontwaardigde vrouw repliceert: '10.000 dollar voor nog geen dertig seconden werk?' Waarop Picasso antwoordt: 'ik heb er dan ook veertig jaar over gedaan om te zijn waar ik nu ben'.

In dat verhaaltje, zegt Marc Ruyters, zit evenveel economie als kunst, evenveel markt als creativiteit. In zijn boekje vat hij de discussies samen die plaats hadden in een reeks van acht seminars die plaats hadden van februari 2004 tot juni 2005. Die seminars werden georganiseerd door de organisatie Arteconomy en hadden als thema: 'Kunst en economie: we zien geen verschil'. Het doel ervan was om na te denken over de relatie tussen kunst en economie.

Ondernemen is volgens de initiatiefnemers veel meer dan produceren en winst maken. Ondernemen maakt ook deel uit van de samenleving. Een ondernemer zoekt naar zingeving in wat hij doet. De kunstenaar kan hem hierbij helpen: kunst schept een nieuwe taal en nieuwe symbolen die zin en duiding geven aan wat er gebeurt. Maar de kunstenaar kan natuurlijk ook terecht bij de ondernemer, niet alleen financieel maar ook om

inspiratie te krijgen over de manier waarop hij zijn kunstwerken in de samenleving kan plaatsen. Aan de seminars namen o.a. kunstenaars Luc Tuymans en Joëlle Tuerlinckx, Erik Temmerman van de Gentse Vooruit en de Nederlandse theaterproducent Ritsaert ten Cate, kunsthistoricus Marc Jacobs en de filosofen Bart Verschaffel en Marc de Kesel deel, naast een hele serie ondernemers. Uit het boekje blijkt dat de relatie tussen kunst en economie veel complexer en genuanceerder is dan de wat al te simpele slogan van de seminars 'Kunst en economie: wij zien geen verschil' suggereert. Kunst en economie kunnen elkaar afstoten en aantrekken. Soms hebben ze elkaar nodig, soms lopen ze elkaar in de weg. Daarbij is de economie natuurlijk de machtige grote broer die zich richt op het bevredigen van materiële behoeften. De kunst is, daarentegen een geestelijke activiteit die echter ook van levensbelang kan blijken te zijn. Kunst en economie kunnen samenwerken, al dan niet door compromissen te sluiten. Ze kunnen zelfs samenwerken aan één en hetzelfde project.

De vijf hoofdstukken uit het boek belichten evenveel verschillende relaties tussen kunst en economie. Ze worden onderbroken door entr'actes geschreven door ondernemers die aan de seminars deelnamen. Het meest interessante is misschien het laatste hoofdstuk waarin filosoof Marc Jacobs de relatie kunst-economie in een véél breder kader plaatst. Hij maakt daarbij gebruik van het begrippenapparaat van de Franse sociologen Luc Boltanski en Laurent Thévenot. Zij onderscheiden in de samenleving een zestal abstracte modellen: inspiratie, nabijheid, faam, burgerschap, markt en industrie. Zij stellen dat je niet zomaar mag uitgaan van een tegenstelling tussen kunst en economie. Kunst en ondernemen hebben sommige dingen gemeen. Inspiratie bijvoorbeeld is in beide van levensbelang, zoals economie Richard Florida uitvoerig heeft aangetoond. Op andere vlakken staan ze dan weer lijnrecht tegenover mekaar, op nog andere vlakken zijn er compromissen tussen beide mogelijk. De relatie tussen kunst en economie blijkt zo een dynamisch proces te zijn. Allebei maken ze bovendien deel uit van een groter maatschappelijk geheel. En de wereld heeft ze allebei nodig.

Marc HOLTTHOF

Marc Ruyters - 'Kunstenaars & ondernemers, een nieuwe relatie.' 2006, Heverlee, Lannoo-campus, 138 blz., 16,95 euro, ISBN 90-209-6731-2.